T. B. M. M.

ZABIT CERİDESİ

Yüz yirmi üçüncü İçtima

6.12.1337 Salı

Mündereoat

Sayfa

1. — Zaptı sabık hulâsası 40:41

2. — İkinci defa reye konan maddeler 42

1. — Gazianteb ahalisine muavenet hakkındaki kanun 42

3. — Takrirler 42,54

1. — Karesi Mebusu Hasan Basri Beyin, halk ve ashabı mesalihe suimuamelè yapan memurların tecziye edilmesine dair takriri 42

2. — Yozgad Mebusu Süleyman Sırrı Beyin, Yozgad isyanı müşevvikleri hakkında yeniden tahkikat icrasiyle faili asilerinin İstiklâl Mahkemesine teslim edilmesine dair takriri 54:58

4. — İstizahlar 41

1. — Malatya Mebusu Sıdkı Beyin, Adliye teşkilâtı hakkında Adliye Vekâletinden istizah takriri 41:42

5. — Sualler 41

1. — Diyarbekir Mebusu Zülfü Beyin, ahvali ziraiyeye dair İktisat Vekâletinden sual takriri 41

2. — Diyarbekir Mebusu Zülfü Beyin, hapsaneler hakkında Dahiliye ve Adliye Vekâletlerinden sual takriri 41

Sayfa

6. — Mazbatalar 42

1. — Hiyaneti vataniyeden mahkûm Konya'nın Kurbicedid mahallesinden Saraç Hacı Dervişoğlu Âdil (veya Arif) ile biraderi Mustafa hakkındaki evrakı hükmiyenin gönderildiğine dair Adliye Vekâleti tezkeresi ve hükmün ref'ine dair Adliye Encümeni mazbatası 42:43

2. — Hiyaneti vataniye suçundan ademimesuliyetine karar verilmiş olan Helvacıoğlu Mehmed hakkındaki evrakı hükmiyenin gönderildiğine dair Adliye Vekâleti tezkeresi ve Adliye Encümeni mazbatası 43

3. — Hiyaneti vataniyeden idama mahkûm Konyalı Arap Hacı Tahir ile üçer sene kalebentliğe mahkûm refikleri hakkındaki evrakı hükmiyenin gönderildiğine dair Adliye Vekâleti tezkeresi ve Adliye Encümeni mazbatası 43:44

4. — Hiyaneti vataniyeden üç sene küreğe mahkûm Amasya'nın Mecidözü kazasının Konur karyesinden İsmailoğlu Bekir hakkındaki evrakı hükmiyenin gönderildiğine dair Adliye Vekâleti tezkeresi ve Adliye Encümeni mazbatası 44:45

Sayfa

5. — Hiyaneti vataniyeden mahkûm Koçarlı nahiyesinin Keduşlu karyesinden Deştiban Halil hakkındaki evrakın gönderildiğine dair Adliye Vekâleti tezkeresi ve Adliye Encümeni mazbatası 45 :47

6. — Hiyaneti vataniyeden idama mahkûm Konya'nın Sungurlu mahallesinden Hacı Mustafaoğlu Ragıb hakkındaki evrakı hükmiyenin gönderildiğine dair Adliye Vekâleti tezkeresi ve Adliye Encümeni mazbatası 47 :53

7. — Hiyaneti vataniyeden idama mahkûm Konya'nın Dedemoğlu mahallesinden Hüseyin hakkındaki evrakın gönderildiğine dair Adliye Vekâleti tezkeresi ve Adliye Encümeni mazbatası 54

BİRİNCİ CELSE

Açılma saati : 2 sonra

REİS — Reisisani Doktor Adnan Beyefendi

KÂTİPLER : Haydar Bey (Kütahya), Mahmud Said Bey (Muş)

REİS — Celseyi açıyorum. Zaptı sabık hulâsası okunacak.

(Zabtı sabık hulâsası okundu.)

1. — ZABTI SABIK HULÂSASI

Birinci Celse

Reisisani Adnan Beyefendinin, tahtı Riyasetlerinde bilinikat zaptı sabık hulâsası kıraat ve aynen kabul olundu. Heyeti Vekileden mevrut Bekiroğlu Hasan'ın idamdan affına dair lâyihai kanuniye Adliye Encümenine, Sigara kâğıdı ve kibrit inhisarı hakkındaki kanuna zeyil olmak üzere tanzim edilmiş olan lâyihai kanuniye Kavanin ve Muvazenei Maliye encümenlerine, Düşman tarafından tahribedilmiş olan Kura ve Kasabat'ın imarına dair lâyihai kanuniye Dahiliye, Nafıa ve İktisat encümenlerine, Lâzistan Mebusu Osman Beyin, İdareten memur azledilmemesine dair teklifi kanunisi Lâyiha Encümenine havale olundu. Adana ve havalisinde affı umumi ilân edilmesine dair olan teklifi kanuni müstacelen Ruznameye alınarak bâdel müzakere maddeleri aynen ve heyeti umumiyesi ekseriyetle kabul olundu. Gazianteb ahalisine muavenet için muhacirin bütçesine yüz yirmi bin lira ilâvesi hakkındaki teklifi kanuni dahi müstaceliyet karariyle ruznameye alınarak bilmüzakere maddeleri aynen kabul edilip heyeti umumiyesi tâyini esami ile reye konularak teneffüs için Celse tatil olundu.

İkinci Celse

Adnan Beyefendinin tahtı Riyasetlerinde bilinikat İçel Mebusu Ali Efendinin, Tedrisatı İptidaiye Kanununun 15 nci maddesinin lâğvı hakkındaki teklifinin reddine dair Lâyiha Encümeni mazbatası müzakere edilerek mazbata red ve teklif Maarif Encümenine havale olundu. Yozgad Mebusu Süleyman Sırrı Beyin, Âşar mültezimlerine dair istizah takriri Maliye Vekâletine, Miri mumaileyhin dâhile sevk olunan Hıristiyanlar hakkındaki sual takriri Dahiliye Vekâletine, Konya Mebusu Kâzım Hüsnü Beyin, Konya'daki bâzı mütaahhitlerin matlubatına dair sual takriri Müdafaai Milliye Vekâletine, Kütahya Mebusu Besim Atalay Beyin, Cihetı askeriyedeki zayıf öküzlerin köylüye itasına dair teklifi müstaceliyet kararıyle Müdafaai Milliye ve Muvazenei Maliye encümenlerine, İstanbul Mebusu Rıza Beyin, Müdafaai Milliye ambarlarında bulunan tiftik ve patatesler hakkındaki temenni takriri cevabı verilmek üzere Müdafaai Milliye Vekâletine havale olundu. Hiyaneti vataniye ile mahkûm Bozkır'lı Receb, Seydişehir'li Osman, İnevi na-

hiyesinden Afşar İbrahim, Karaağaç kazasının Orta mahallesinden Halil İbrahimoğlu Ramazan, Kasap Ahmedoğlu Süleyman ile rüfekası hakkındaki hükümlerin ref'ine dair Adliye Encümeni mazbataları kıraat ve kabul olundu. Aydın Mebusu Esad Efendinin, Aydın muhacirinine muavenet icrasına dair takriri Sıhhiye Vekâletine havale ve hiyaneti vataniye mücriminden bâzılarının aflarına mütaallik teklifi kanuninin Ruznameye alınmasına dair doksan imzalı teklifi kanuni gelecek Ruznamenin birinci maddesine alınarak Salı günü içtima olunmak üzere Celseye nihayet verildi.

Reisisani
Dr. Adnan

Kâtip
Muş
Mahmud Said

Kâtip
Kütahya
Haydar

SÜLEYMAN SIRRI B. (Yozgad) — Efendim bendenizin istizah takririni Heyeti Celile kabul etti ve Maliye Vekâletine gitti. Bu suretle zaptın tashihini teklif ediyorum.

REİS — Tashihan zaptı sabıkı kabul edenler lûtfen el kaldırsın. Zaptı sabık tashihan kabul edildi.

5. — SUALLER

1. — Diyarbekir Mebusu Zülfü Beyin, ahvali ziraiyeye dair İktisat Vekâletinden sual takriri

REİS — Diyarbekir Mebusu Zülfü Beyin, ahvali ziraiyeye dair İktisat Vekâletinden sual takriri var. İktisat Vekâletine havale ediyoruz.

2. — Diyarbekir Mebusu Zülfü Beyin hapsaneler hakkında Dahiliye ve Adliye vekâletlerinden sual takriri

REİS — Yine Diyarbekir Mebusu Zülfü Beyin, hapsaneler hakkında Dahiliye ve Adliye vekâletlerinden sual takriri var : Onu da Dahiliye ve Adliye vekâletlerine havale ediyoruz.

4. — İSTİZAHLAR

1. — Malatya Mebusu Sıdkı Beyin, Adliye teşkilâtı hakkında, Adliye Vekâletinden istizah takriri

REİS — Malatya Mebusu Sıdkı Beyin, teşkilâtı Adliye hakkında Adliye Vekâletinden istizah takriri var, okunacak :

B. M. Meclisi Riyaseti Celilesine

Her vekil şahsan bir maddei kanuniyeyi fesih ve ilga edemiyeceği gibi ayrıca bir maddei kanuniye de neşir ve ilân edemez. Hattâ bir nizamname bile tanzimi için İcra Vekilleri Heyetinin muvafakatini ve Makamı Riyasetin tasdikini almak icabeder. Böyle olduğu halde Adliye Vekâleti galiba icrai ve teşrii sıfatlarının kuvvet ve kudretini Meclisin kudreti fevkında görmüş olmalıdır ki, bugün Teşkili mahakim Kanununu ayaklar altına alarak mahakim ve hükkâmı bir hercümercîye isal etmiştir. Meclisi Âliden Adliye Vekâletine hâkimi münferit usulünü arzu ettiği yerlerde tatbika mezuniyet verilmiş ve bunun için de bir maddei kanuniye kabul olunmuş bulunması hasebiyle bu maddei kanuniyeyi eline alarak, her tarafta derhal hâkimi münferit usulünü tatbik edip gazetelerle adliyede teşkilât ve icraat serlevhalariyle ilân edilmekte ve fakat bu teşkilâtın yukarda arz ettiğim Teşkilât Kanununu fesih ve ilga ettiğini anlamamaktadır. Meselâ bir livada hâkimi münferitlik teşkilâtının icrası orada istinaf mahkemesinin de teşkili demektir. Şu hale göre her livada birer istinaf mahkemesi vücuda gelmiştir. Bir de bidayet hâkimliği mevcuttur. Her mahkeme nezdinde bir müddeiumumi bulunması ve hukuku umumiyenin takibi ve umuru adliyenin icabeden makamlarla muhaberesi velhasıl tâ Adliye Vekâletine varıncaya kadar bir silsilei kanuniye teşkil etmesi gerek Usulü Muhakeme Kanununda ve gerek elyevm mer'i olan Teşkilâtı Mahakim Kanununda musarrah iken Adliye Vekâleti liva bidayet mahkemeleri nezdindeki merkez müddeiumumilerini kaldırmış ve mahkemeleri müddeiumumisiz bırakmıştır. Eğer livalardaki bidayet istinaf müddeiumumileri bunlara bakacak denilirse ve baktırılırsa kanunen böyle bir hak istinaf müddeiumumilerine bahşolunmamış iken bu hakkı da vermesi yine bir kanun yapması ile olabilecektir. Bu teşkilâtın tamiminde hükkâmın mevkileri, derecei iktidar ve kıdemleri zirüzeber olduğu gibi bunların tâyinlerinde de encümeni intihap namiyle bir nizamname kaleme almışlar idi ki, elyevm mer'idir. O nizamname hükmüne de riayet etmiyerek Vekil Beyefendinin reyi hodiyle tâyin

vücuda gelmiştir. Elhasıl her şeklinde bir kanunsuzluk ve Meclisin hukukuna tecavüz görülen şu hususu ne gibi bir esasa iptinaen yaptığının Adliye Vekâletinden istizah buyurulmasını teklif eylerim efendim.

3 Kânunuevvel 1337
Malatya Mebusu
Sıtkı

ADLİYE VEKİLİ REFİK ŞEVKET B. (Saruhan) — Reis Bey, âraya müracaat olunmaksızın bendeniz bu istizahı kabul ederim. Meclisi Âliyi zaten tenvir etmek ihtiyacı da vardır. (Hayır sadaları) (Ret sadaları)

REİS — Usulen reye koymak lâzımdır, Adliye Vekili madem ki kabul ediyorlar. Nizamnamei Dahilî iktizasındandır. İstizahı kabul edenler lûtfen el kaldırsın. (Ret sadaları) Efendim kabul etmiyenler lûtfen el kaldırsın.

SIDKI B. (Malatya) — Reis Bey on beş kişi kabul etse kâfidir.

REİS — İstizah kabul edilmedi.

MUSTAFA KEMAL B. (Ertuğrul) — Sual şeklinde gitsin efendim.

SIDKI B. (Malatya) — Sual şeklinde değildir efendim.

REİS — Müsaade buyurun efendim, kabul edilmedi. Mesele yoktur. Adliye Vekili bey sual şeklinde olsun cevap vereceğim diyorlar.

2. — İKİNCİ DEFA REYE KONAN MADDELER

1. — Gazianteb ahalisine muavenet hakkındaki kanun

REİS — Efendim, dünkü ruznamemizde malûmuâliniz Gazianteb muhtacinine muavenet hakkındaki lâyihai kanuniyeyi müzakere etmiştik ve tâyini esamiyle reyi âlinize vaz'etmiştik. Bu istihsali âra neticesinde (129) zat mevcut bulunduğundan muamele tamam olamamıştır. Onun için tekrar reyinize arz ediyorum, reyinizi istimal buyurunuz. Sepetler gezecektir. Fakat; müzakereye devam edelim.

Efendim, affınızı istirham edeceğim. Mecliste o kadar gürültü oluyor ki, bendeniz ifadei meram edemiyorum, kâtip beylerin lâkırdalarını bile işitemiyorum.

3. — TAKRİRLER

1. — Karesi Mebusu Hasan Basri Beyin, halk ve ashabı mesalihe suimuamele eden memurların teçziye edilmesine dair takriri

REİS — Karesi Mebusu Basri Beyin halka suimuamele eden memurlar hakkında bir takriri vardır, okunacak.

5 Kânunuevvel 1337

Riyaseti Celileye

Halk ile hükümetin arasını açan avamilden en mühimmi hükümet erkânı memurininin halka karşı ret ve dürüst muamelât ve etsarda bulunmasıdır. Memleketin bütün yüklerini omuzlarına yüklenen zavallı halk şimdiye kadar hükümetten adalet yerine zulüm, şefkat yerine gılzat görmüş ve bu hal halk nazarında hükümeti ummacı şekil ve mahiyetine getirmiştir. Hükümet müessesesinde çalışan memurlar iyi bilmelidirler ki kendileri ancak ve ancak halkın hizmeti refah ve saadetini ifa maksadiyle tâyin olunmuşlardır. Bu maksattan hariç gaye takibeden; halkı (köle) bilen memurlar bu milletin memurları değildir. Binaenaleyh evvelemirde bu noktanın bütün memurlara ifhamiyle beraber kendilerine müracaat eden her hangi bir sahibi maslahata karşı müspet veya menfi verecekleri cevapta ve gösterececkleri vazı ve tavrı rifk ve nezaket ve nüvazişten ayrılanların halk ve islâm hükümeti siarı âlisine ve Büyük Millet Meclisinin âmâline mugayir harekette bulunmuş addiyle derhal âzil ve teşhir edileceklerinin (Devairi merkeziye de dâhil olmak üzere) vilâyet memurlarına tamim buyurulmasını Heyeti Vekile Riyaseti Celilesinden temenni ederim.

Karesi
H. Basri

REİS — Efendim, musip bir tekliftir. Muvafık görüyorsanız Heyeti Vekileye gönderelim. (Muvafık, sadaları) Heyeti Vekileye gönderiyoruz.

6. — MAZBATALAR

1. — Hiyaneti vataniyeden mahkûm Konya'nın Kurbucedit mahallesinden Saraç Hacı Dervişoğlu Âdil (veya Arif) ile biraderi Mustafa hakkındaki evrakı hükmiyenin gönderildiğine dair Adliye Vekâleti tezkeresi ve Adliye Encümeni mazbatası

REİS — Hiyaneti vataniye ile mahkûm Konyalı Hacı Dervişoğlu Âdil ve biraderi Mustafa hakkındaki hükmün ref'ine dair Adliye Encümeni mazbatası var, okunacak :

Adliye Encümeni mazbatası

Kolları bağlanarak dipçik darbeleriyle Hükümet Konağına getirildiğini istida eyliyen Teçhizat Ambarı Müdürü Behiç Beyin ifadesi üzerine hiyaneti vataniye cürmünden dolayı üçer sene müddetlerle kalebentlik cezalarına mahkûm edilen Konya'nın Kurbucedid mahallesinden Hacı Dervişoğlu Âdil ve biraderi Mustafa haklarında Konya Bidayet Mahkemesinden sâdır olan 31 Mayıs 1337 tarihli ve 214 numaralı hüküm ilâmı tetkik ve müzakere olundu. Her ne kadar berveçhi sabık hüküm ve karara rapdedilmiş ise de medarı hüküm olabilecek evrak meyanında esbabı sübutiyeden hiçbir şey olmamasına ve kıraat ve edillei muknia bulunmasına ve şayanı teerim görülememelerine binaen verilen hüküm ve karar usulsüz ve kanunsuz olduğundan hükmü mezkûrların ref'ine ve meselenin Heyeti Umumiyeye arzına karar verildi.

Adliye Encümeni

Reisi		Mazbata M.
Erzurum		
Celâleddin Arif		Hini imzada bulunamadığı
Kâtip		Âza
		Trabzon
Bulunamadığı		Hafız Mehmed
Âza	Âza	Âza
Biga	İçel	Siird
Hamid	Ali Sabri	Mustafa Sabri

REİS — Söz istiyen var mı efendim?

MUSTAFA KEMAL B. (Ertuğrul) — Efendim, Bidayet Mahkemesinin kararı okunsun!

TEVFİK Ef. (Kângırı) — Her vakit karar okunsun, diyorsunuz.

REİS — Başka söz istiyen var mı? (Yok, sadaları) Adliye Encümeni mazbatasını kabul edenler lûtfen el kaldırsın. Kabul edilmiştir.

2. — Hiyaneti vataniye suçundan ademimesuliyetine karar verilmiş olan Helvacıoğlu Mehmed hakkındaki evrakı hükmiyenin gönderildiğine dair Adliye Vekâleti tezkeresi ve Adliye Encümeni mazbatası

REİS — Ademimesuliyetine karar verilen Koçarlı nahiyesinin Halilbeyli karyesinden Helvacıoğlu Mehmed hakkındaki evrakın iadesine dair Adliye Encümeni mazbatası var. Okunacak :

Adliye Encümeni mazbatası

Düşman istilâsı altında kalmış olan mahallerden bâzı eşhasın dahilî memlekete geçmesi için tasavvuratı tavassutkâranede bulunmak suretiyle hiyaneti vataniye fiiline içtisar etmek fiilinden maznunu aleyh olan Koçarlı nahiyesinin Halilbeyli karyesinden Helvacıoğlu Mehmed bin Mehmed'in ademimesuliyetine dair Söke Bidayet Mahkemesinden sudur eden hükmü havi 23 Mayıs 1337 tarih ve 94 numaralı ilâm encümenimizce mütalâa ve tetkik olundu. Sureti hüküm merkum Mehmed'in berveçhi bâlâ kanunen şekil ve mahiyeti cürmiyeyi iktisab edemiyen tasavvuru mephusundan dolayı ademimesuliyeti merkezinde olup hiyaneti vataniye mürtekipleri hakkındaki ahkâmı cezaiye filhal katî olup yalnız infazı muktazi mukarreratın Büyük Millet Meclisince tetkiki lâzimeden ve nevama beraeti tazammun edip şekli katiyi haiz olan ademimesuliyet kararından dolayı tetkikat ifası icabetmiyeceğinden evrakı vâridenin maateferruat mahalline iadesi müttefikan tezekkür edilmekle Heyeti Umumiyeye arz olunur.

19 Teşrinisani 1337

Encümeni Adliye

Reisi	Mazbata M.
Erzurum	Canik
Celâleddin Arif	Ahmed Nafiz
Kâtip	Âza
	Trabzon
	Hafız Mehmed
Âza	Âza
Karahisarı Sahib	Trabzon
Mehmed Şükrü	Hamid

REİS — Söz istiyen var mı, efendim? (Yok sadaları) Efendim, mazbatayı reyiâlinize vazediyorum. Adliye Encümeni mazbatasını kabul edenler lûtfen el kaldırsın. (Kabul sadaları) Kabul edilmiştir.

3. — Hiyaneti vataniyeden idama mahkûm Konyalı Arap Hacı Tahir ile üçer sene kalebentliğe mahkûm refikleri hakkındaki, evrakı

hükmiyenin gönderildiğine dair Adliye Vekâleti tezkeresi ve Adliye Encümeni mazbatası

REİS — Hiyaneti vataniye ile mahkûm Konyalı Arap Hacı Tahir ile rürekası hakkındaki evrakın ikmali nevakısı için mahalline iadesine dair Adliye Encümeni mazbatası var. Okunacak.

Adliye Encümeni mazbatası

Hiyaneti vataniye cürmünden dolayı maznunaleyhim olup Konya Bidayet Mahkemesinde muhakemeleri icra kılınan Arap Hacı ile refikleri Halil İbrahim ve Hacı Hafız'ın Mustafa ve Berber İsmail Çavuş ve Hacı Boduğun haklarında verilen hüküm Hacı Tahir'in idamını ve refiklerinin üçer sene kalebentliğini muhtevi bulunmuş ve berayi tetkik Meclisi Âliye gönderilerek encümenimize tevdi buyurulmakla ol baptaki ilâm ve evrakı müteferriai sairesi tetkik olundu. İlâmı tetkiki neticesinde bidayet mahkemesi âzasından Refet Bey bu meselede müddeiumumilik vazifesinde bulundurulmuş ve itayi hükümde de hâkimlik mevkiine alınarak hüküm verdirilmiş ve hükümde ise ittifak olmayıp ekseriyet husule gelmiş olmasiyle müddeiumumi bulunan zatın hükümde bulundurulmıyarak başka birisi bulundurulduğu takdirde ekseriyet lehine hâsıl olmuş gibi bir fikri tahattur ettirmiş olduğu gibi müddeiumuminin hâkim olmasına kavanini mevcude ve usulü meriyemiz gayrimüsait görülmüştür.

Binaenaleyh Meclisçe tetkik olunacak hüküm mahallinden sudur etmiş olmayıp yani noksan bir heyetle verilmiş olmasiyle tetkiki mucip hükümlerden addedilmiyerek bu noktadaki, nevakısın ikmalinden sonra tetkikat icrası ekseriyetle tensibedilmiş ve bu dairede Meclisi Âlice başkaca karar dâhi verilmiş olmakla evrakının mahallî bidayet mahkemesine iadesiyle o mahkemede ikmalinden sonra berayi tetkik iadesine ve her ne kadar Konya'da el'an İstiklâl Mahkemesi mevcudolup bu gibi ceraimi o mahkeme hükme raptettirmekte ise de bidayeten maznununaleyhimin tetkika tâbi olarak hüküm veren bir muhakemede muhakeme edilmeleri lehlerinde olduğu ve ahiren katî hüküm veren bir mahkemeye sevki tetkikata tâbi olmaması noktasından aleyhlerinde olacağı ve bidayetinde lehine başlıyan bir işin nihayetinde yine lehine tâbi olacak bir usul ile ikmali muvafık olacağından işbu evrakın Konya Bidayet Ceza Mahkemesinde ikmali nevakısının Heyeti Umumiyeye arz ve teklifine karar verildi.

3 Kânunuevvel 1337

Adliye Encümeni Reisi		Mazbata M.
Erzurum		—
Celâleddin Arif		Müfid
Kâtip	Âza	Âza
Niğde	Biga	Trabzon
Mustafa Hilmi	Hamdi	Hafız Mehmed
Âza	Âza	
İçel	Siird	
Ali Sabri	Mustafa Sabri	

REİS — Söz istiyen var mı efendim? (Yok sadaları) Adliye Encümeni mazbatasını kabul edenler lûtfen el kaldırsın (kabul sadaları) kabul edilmiştir.

4. — Hiyaneti vataniyeden üç sene küreğe mahkûm Amasya'nın Mecidözü kazasının Konur karyesinden İsmailoğlu Bekir hakkındaki evrakı hükmiyenin gönderildiğine dair Adliye Vekâleti tezkeresi ve Adliye Encümeni mazbatası

REİS — Hiyaneti vataniyeden mahkûm Mecidözülü Çerkez Bekir çavuş hakkındaki hükmün tasdikına dair Adliye Encümeni mazbatası var. Okunacak.

Adliye Encümeni mazbatası

Hiyaneti vataniye fiiline tahriki mutazammın teşvikatta bulunmak maddesinden dolayı maznunaleyh Amasya'nın Mecidözü kazası Bidayet Mahkemesinin 14 Temmuz 1337 tarih ve 136 numaralı ilâmiyle üç sene kürek cezasına mahkûm olan kazayi mezkûr Konür karyesinden İsmailoğlu Çerkez Bekir çavuş hakkındaki evrakı hükmiye heyeti umumiyeden ledelhavale encümenimicze mütalâa ve tetkik olundu. Evrakı hükmiye münderecatına nazaran merkum Bekir çavuşun Yozgad hâdisei isyaniyesinin hali devamda olduğu bir sırada bilihtiyar kuraya giderek Büyük Millet Meclisinin âmâl ve makasidi meşruası hilâfına olarak ezminei muhtelifede eşhası müteaddideye karşı (karşımızda harb eden Yunan değil müslümandır. Şeriatçıların kuvveti çok, kongreciler haksızdır. Yakında kuvvetleri altüst olacak) diye teşvikatı fe-

sadeuyanede bulunduğu muhakemeten tahassul eden delâili kanuniye ile mütebeyyin olup merkum hakkında sudur eden hükmün cereyanı muhakeme ve ciheti tatbikiyesi. musip ve muvafıkı kanun görülerek lüzumu tasdiki ittifakla tensibedilmiş olmakla; Heyeti Umumiyeye arz olunur.

26 Teşrinsani 1338

Encümeni Adliye Reisi	Mazbata M.
Erzurum	Canik
Celâleddin Arif	Ahmed Nafiz
Kâtip	Âza
Niğde	Biga
Mustafa Hilmi	Hamid
Âza	Âza
Trabzon	Siird
Hafız Mehmed	Mustafa Sabri

REİS — Söz istiyen var mı efendim?. (Yok sadaları) Adliye Encümeni mazbatasını kabul edenler lûtfen el kaldırsın. (Kabul sadaları) Kabul edilmiştir.

5. — Hiyaneti vataniyeden mahkûm Koçarlı nahiyesinin Geduşlu karyesinden Deştiban Halil hakkındaki evrakı hükmiyenin gönderildiğine dair Adliye Vekâleti tezkeresi ve Adliye Encümeni mazbatası.

REİS — Hiyaneti vataniye ile mahkûm Koçarlı nahiyesinin Geduşlu karyesinden Halil hakkındaki hükmün tasdikine dair Adliye Encümeni mazbatası var.

Adliye Encümeni mazbatası

Hiyaneti vataniye cürmünden dolayı üç sene kürek cezasına mahkûm Böke kazasına tâbi Koçarlı nahiyesinin Geduşlu karyesinde Destibani Haliloğlu Halil hakkında kazayı mezkûr bidayet ceza mahkemesinden südur edip Heyeti Umumiyeden encümenimize muhavvel 14 Haziran 1337 tarih ve 102 numaralı ilâm evrakı müteferriasiyle mütalâa olundu. Mazmunu merkumun kahvehanede ve muhtelif eşhas huzurunda Büyük Millet Meclisinin meşruiyetine karşı kıyam ve isyanı teşvik eder mahiyette vâkı olan beyanatı ve (buraya Yunan gelecektir.) gibi halkın kesri mâneviyatını müeddi olacak derecedeki tefevvühatı kendisinin müevvel ifadatına inzımam eden Delâili Subutiyei Kanuniye ile tahakkuk eylediğine binaen tatbikı ceza ve itayı hükümde isabeti müttefikan kabul edilen ilâmı mezkûrun tasdikı zımmında Heyeti Umumiyeye arz ve takdim olunur.

26 Teşrinsani 1337

Adliye Encümeni Reisi	Mazbata Muharriri
Erzurum	Canik
Celâleddin Arif	Ahmed Nafiz
Kâtip	Âza
Niğde	Biga
———	Hamid
Âza	Âza
Trabzon	Siird
Hafız Mehmed	Mustafa Sabri

ESAD Ef. (Aydın) — Malûmuâlinizdir ki, kusursuz insan arıyanlar insansız kalır. Günahtan mâsumiyet embiyai izama mahsus bir meziyettir. Dairei intihabiyemin Koçarlı nahiyesi ahalisinden bulunan bu Halil kesirüliyal ve fakirülhal bulunan bu altmış yaşlarındaki zat, Ramazanı Şerifte Ramazan kafası ile, italei lisanda bulunmuş, bunun hakkında Büyük Millet Meclisimizin büyüklük göstermesini istirham ederim. Bir avuç müslüman kaldı. Birbirimizi inletmekten, çürütmekten ise bunların affı ile serbest yaşatmanın hayırlı olduğuna kalbi pakinizin kanaati kâmilesi olduğundan affını Heyeti Celilenizden istirham ederim.

ŞEREF B. (Edirne) — Efendim Esad Efendi kardeşimizin sözlerine iştirak etmekle beraber geçende yine Meclisi Âlinizde mevzuubahsolan bir şahsın mahkûmiyeti hakkında bidayet mahkemesinden verilmiş olan kararın çürük ve berbat olduğunu arz ederken demiştim. Yine tekrar ediyorum ki; bir insanın malûmuâliniz anı ruhileri vardır. Canı sıkılan bir adam; benim de canım sıkıldığı vakit (böyle hükümet olmaz) diye barbar bağırırım. Bu bir cürümdür diyerek söyliyeni hapse sokmak, rica ederim doğru mudur? İllallah astınız, kestiniz, sürdünüz. Kâfidir. Binaenaleyh artık affediniz.

HÜSEYİN AVNİ B. (Erzurum) — Efendim bendeniz de arkadaşlarıma iştirak etmekle beraber zannediyorum ki, artık zamanı gelmiş olan Hiyaneti vataniye Kanununun da lâğvını istirham ediyorum.

MUSTAFA Ef. (Siird) — İstiklâl mahkemelerinin de lâğvını...

HÜSEYİN AVNİ B. (Devamla) — Malûmuâlileridir ki, bu kanunun yapılması Büyük Mil-

let Meclisinin meşruiyetini tanıtmak için idi.

REİS — Efendim sözleriniz bu mazbataya dair değildir. Binaenaleyh mazbataya dair söyleyiniz.

HÜSEYİN AVNİ B. (Devamla) — Arz ediyorum efendim, sözlerim hariç değildir. (Devam sesleri) Malûmuâlileridir ki, bu kanunun hini vaz'ında Büyük Millet Meclisinin meşruiyetini tanımıyan yerler vardı. Halbuki şimdi Büyük Millet Meclisinin meşruiyetini tanımadık hiçbir yer yoktur. Binaenaleyh bu kanunun devamının sebebi artık zail olmuştur.

REİS — Hüseyin Avni Bey yine başka meseleden bahsediyorsunuz.

HÜSEYİN AVNİ B. (Devamla) — Devam ediniz, dediler efendim.

REİS — Sadede devam ediniz efendim.

HÜSEYİN AVNİ B. (Devamla) — Heyeti Celile müzakereye devam edilmesini kabul ediyor.

REİS — Öyle bir şey reye koymadım. Meclisin reyini aldıktan sonra olur. (Devam sadaları)

HÜSEYİN AVNİ B. (Devamla) — Ben de söylemiyeceğim.

SALİH Ef. (Erzurum) — Bendeniz kanunun lehinde ve aleyhinde bir şey söylemiyeceğim. Yalnız Esad Efendinin arz etmiş olduğu Koçarlı nahiyesinden Ali'nin 75 yaşında cinneti asabiye halinde olduğunu bilir ve size şahadet ederim.

EMİN B. (Erzincan) — İşte biz de ihtiyardır diye affettik.

SALİH Ef. (Devamla) — Yalnız bu adamın cinneti asabiyeye malik olduğunu arz edeyim.

ŞEVKİ B. (İçel) — Anladık efendim.

SALİH Ef. (Devamla) — Anlamadığın bir şeyi sana anlatayım.

ŞEVKİ B. (İçel) — Esad Efendi anlattı, anladık. Hacet yok.

SALİH Ef. (Devamla) — Hacet yok deme efendi. Anadolu'da doğmuş, büyümüş ve halk ile temas etmiş her Müslüman bilmelidir ki; Anadolu halkı sureti katiyede siyasetle iştigal etmez. Anadolu halkının yalnız Hükümete iki ihtiyacı vardır: Birisi; mesaili iktisadiyesi, diğeri mesaili idariyesidir. Her Müslüman ve hattâ zatıâliniz ve bendeniz de dâhil olduğumuz halde Hükümetten beklediğimiz bu iki ihtiyacı tatmin ettirmediğimiz surette sevkitabiî ile, herkes siyaset kafasiyle az veya çok bir şey söyler. Hattâ sen ve ben siyaset kafasiyle söylerken, Hükümeti devirmek meşruiyetine de kail oluyoruz. Bunun için bir köylü veya bir kahveci, bilerek, bilmiyerek ve memeleketin nef'i, selâmeti namına söylediği bir sözü cinayet telâkki ederek, herkesi hemen tutup mahkûm etmek doğru bir şey değildir. Hattâ Hüseyin Avni Beyin dediği gibi, Hiyaneti Vataniye Kanununu kaldırmak da lâzımdır.

MÜFİD Ef. (Kırşehir) — Efendim Encümeni Adliyeden Heyeti Muhteremenize arz edilen mazbatada Büyük Millet Meclisi Hükümeti namına icrayı hükümet eden ve adaleti halka tevzie memur olan mahkemelerden sâdır olan hükmün muvafıkı kanun olup olmadığı hakkında tetkikat icra ederek Heyeti Muhteremenize mâruzatta bulunuyor. Encümen bu adam hakkında verilen hükmün ref'ini mucip esbap bulamamış ve Edirne Mebusu Şeref Bey bu adam hakkında bu kürsüde şimdi söz söylerken, bu adam hakkında verilen hükmü refi değil de affı cihetini iltizam etmiş bulunduğu cihetle mahkemelerden verilen hükmü doğrudan doğruya, bilâmucip ref'etmekten ise, bir madde ile bunun affına encümen de taraftar olduğu cihetle bir madde ile affedelim. Ve mazbatayı geriye istiyoruz. (Verelim sesleri)

REİS — Mazbatayı encümen istiyor efendim.

ÂTİF B. (Bayezid) — Üç gün daha fazla yatacak.

REİS — Mustafaoğlu Ragıb hakkındaki idam hükmünün ekseriyetle muvafık görüldüğüne dair Adliye Encümeni mazbatası....

MUSTAFA KEMAL B. (Ertuğrul) — Reis Bey, deminki müzakere ne oldu? Af meselesi ayrı meseledir, evrakı tetkik meselesi ayrı bir meseledir.

REİS — Encümen istedi. Encümene gönderdim.

TEVFİK RÜŞDÜ B. (Menteşe) — Müsaade buyurunuz; hüküm okunsun. Esbabı hükmiyeyi tetkik edelim. Bir mücrim için af başka, tetkik başkadır. Belki bu adam affa tenezzül etmiyecek kadar biri olabilir. Belki bir haleti ruhiye neticesi söylediği söz mahkûmiyetini iltizam etmez.

REİS — Onu Adliye Encümeni tetkik eder Rüşdü Bey.

TEVFİK RÜŞDÜ B. (Menteşe) — Adliye Encümeninin kararı doğru değildir.

ÂTIF B. (Bayezid) — Bu maddei kanuniye değildir. Encümen mazbatayı istirdadetsin.

REİS — Efendim tashih edeceğiz, dedi.

MUSTAFA KEMAL B. (Ertuğrul) — İddia edilen hükmü tetkik etmiyorlar. Şimdi Heyeti Umumiyede af meselesi mevzuubahsoldu.

REİS — Tekrar gelecek o zaman müzakere ederiz, efendim.

6. — Hiyaneti vataniyeden idama mahkûm Konya'nın Sungurlu mahallesinden Hacı Mustafaoğlu Ragıb hakkındaki evrakı hükmiyenin gönderildiğine dair Adliye Vekâleti tezkeresi ve Adliye Encümeni mazbatası.

Ragıb hakkındaki Adliye Encümeni mazbatası

Hiyaneti vataniye fiilinden maznunualeyh olan Konya'nın Sungurlu mahallesinden Cevil-oğullarından Mustafaoğlu Ragıb'ın idamına dair Konya Bidayet Ceza Mahkemesinden sudur eden hükmü havi 5 Haziran 1337 tarih ve 386 numaralı ilâm ile evrakı müteferriası Heyeti Umumiyeden encümenimize havale ve tevdi buyurulmakla mütalâa olundu. Konya vakai zailesine iştirak ve vakanın muharriklerinden olmak üzere maznunen mahkemeye sevk ve tevdi edilmiş olan marrüzzikir Ragıb'ın ve beraetine karar verilen biraderi Âmil haklarında mahkemeden sudur eden hükmü muhtevi ilâm ile evrakı müteferriası üzerine tetkikatı kanuniye icra ve tamik olunan tahkikatın netayici vâkıasına göre merkumun mevkii kanunisi hakkında imali fikir ve mütalâa olunduktа âzadan üç zatın merkum Ragıb'ın hâdisei isyaniyede fer'an methaliyetine mütedair olan fikir ve ârasına karşı maznunu merkumun mahkûmiyet kararında tafsilen ve müdellelen beyan olunduğu üzere hâdisenin zuhur ettiği günde elinde kılınç ve arkasında on sekiz yirmi kişiden mürekkep avenesi bulunduğu halde, amili isyan olan delibaşı efradı meyanında icraatı fiiliyeye girişerek, darp ve tazyiki eşhas ile esliha ve mühimmat cemi ve derce ve usatın temini ihtiyacı için ekmek ve saire gibi yiyecek tedariki ve kuradan asker ve erzak toplamak ve hükümet dairesinde fiilen emir ve kumanda deruhde eylemek ve binbaşı Sıdkı Beyin hanesine duhul ederek, eşya gasbı suretiyle hükümeti milliyeyi taklip ve âmâli usatı tehie ve ihzara şahsan sây ve ikdam etmiş olduğu şuhudu şahsiyenin ihbaratı vâkıası ve cereyanı tahkikattan mütevellit kanaati vicdaniye ile anlaşıldığından merkumun idamına dair olan hükmün isabeti ekseriyetle kabul edilmiş olduğundan lieclittasdik Heyeti Umumiyeye arz olunur. 30 Teşrinisani 1337

Adliye Encümeni Reisi	Mazbata M.
Erzurum	Canik
Merkumun fer'an zimethal olmak üzere mahkûmiyeti taraftarıyım	Ahmed Nafiz
Celâleddin Arif	

Kâtip	Âza	Âza
Niğde	Kırşehir	Biga
Mustafa Hilmi	Müfid	Hâmid
Âza		Âza
Trabzon		Siird

Mahkûmunaleyhin faili aslilerden olduğuna kanaat hâsıl edecek delâil olmadığından fer'an zimethal olmak üzere mahkûmiyeti reyindeyiz.

Hafız Mehmed	Mustafa Sabri

REİS — Söz istiyen var mı?

MUSTAFA KEMAL B. (Ertuğrul) — Efendim mahkemei bidayette verilen bir hükmün ref'i veyahut tasdik edilmesi için evrak buraya geliyor. Encümeni Adliye mazbatasında hükmü ihtiva eden delâil ve esbabı sübutiye bulunuyor. Demek ki tasdik ile geliyor. Bir defa hüküm okunsun. Hüküm belki idam cezasını müstelzim değildir. Belki affedilecektir. Böyle ceffelkalem encümen mazbatasının okunması ile tasdik veya reddetmek doğru değildir. Bir defa ilâm okunsun. Bu Meclis hakemdir. Hükmün esbabı sübutiyesini anlasın.

NEBİL Ef. (Karahisarı Sahib) — İlâmın okunması lâzımdır.

NAFİZ B. (Canik) — Efendim, Mustafa Kemal Beyin buyurdukları nokta evvelce Meclisi Âlinizce mükerreren mevzuubahsoldu. Ve binnetice Adliye Encümeni mazbatası bidayet mahkemesinin hükmünü tasdik eder yolunda ise, mazbatada esbabı mucibe tasrihine, esbabı mucibe kaydına mahal olmadığı Heyeti Umumiyede kabul edildi ve şimdiye kadar da muamele bu suretle cereyan ediyor. Yalnız Adliye Encümeni mazbatası hükmü ref'eder tarzında ise esbabı mucibe serd etmeye mecburdur. Ve şimdiye kadar mazbatalar, bu arz ettiğim sahada tanzim

edilegelmektedir. Şimdi Adliye Encümeni şu idam kararını ekseriyetle tasdik etti. İdam; ehemmiyetli bir hüküm olduğundan dolayı esbabı mucibesini de dermeyan etmişti. Bilhassa hükümde muhalif âza mevcuttur. Muhalif âzanın fikri nedir? Ekseriyetin fikri nedir? Ekalliyetin fikri nedir? Onları da dercetmiştir. İdam kararı; arz ettiğim veçhile gayet ehemmiyetli olduğundan dolayı; Meclisi Âliniz arzu buyurursa encümeninde dörde karşı üç muhalif bulunduğundan dolayı, hulâsai hüküm kararını kıraat ettirir ve neticede kendi hükmünü verir. Binaenaleyh biz esas mesele hakkında katiyen arzı malûmat etmiyeceğiz. İşte mazbata, işte hulâsai hüküm...

ZİYA HURŞİD B. (Lâzistan) — Efendim; Büyük Millet Meclisinin iptidai teşekkülünde taraf zuhur eden isyanlarda; süratle isyanları bastırabilmek ve müsebbiplerini tecziye etmek ve bunların mercii muhakemesi olmak üzere bidayet mahkemeleri gösterilmişti. O zaman malûmuâliniz, bir temyiz heyeti yoktu ve bunların tasdiki için hep burada Âzayi Kiram söylemişlerdir ki; «Bidayet mahkemelerinden çıkacak olan ilâmlar hatalı olur. Binaenaleyh Meclisçe de tasdik edilmesi muvafık görülmüştü.» Ondan sonra Temyiz Heyeti teşekkül etti. Fakat el'an evrak buraya geliyor. Bir adamın idamına karar vermek, gayet mühim bir şeydir. Bir adamın salbine karar vereceğiz. Bu adam isyan etmiş; ya bilmem ne etmiş; evrakı okumadık, tetkik etmedik. İdamma karar vermek ve ona el kaldırmak nasıl olur? Binaenaleyh ya, Adliye Encümeni mesuliyeti deruhte ederek tamamiyle bir temyiz vazifesini görsün. Yoksa böyle Konya'da isyan etmiş falan diye bir insanın idamı için ezberden el kaldırılmaz.

REİS — Zatıâliniz galiba burada yoktunuz. O mesele hakkında Meclis kararını vermiştir.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Yozgad) — Defatle mevzuubahsoldu.

HÜSEYİN AVNİ B. (Erzurum) — Malûmu âlileridir ki, Meclisi Ali mahkemelerin hükmünü tasdik eder. Adliye Encümeninin mazbatası gerçi hükümden bâhis ise de fakat doğrudan doğruya hükmü tasdik etmek demektir. Sonra bu Meclis birkaç defa Adliye Encümeninin tasvibettiği mesaili reddettiği de vâkidir. Bu ise evrakı hükmiyenin mazmununu bilmekle kabil olacaktır. Her halde fıkrai hükmiyenin okunmasını istirham ederim.

MÜFİD Ef. (Kırşehir) — Efendim, bu mesele hakkında Heyeti Muhteremenizi, Encümeni Adliye hâkem bırakmak istiyor. Yedi refikimizle bu evrakı tetkik ettiğimiz zaman, dört arkadaşımız Konya bidayet mahkemesi tarafından salben idamına hüküm verilen Ragıb'ın irtikâbetmiş olduğu fiili tâdadetmek suretiyle, o hükümde bir isabeti kanuniye görmüştür. Diğer üç arkadaş da cürmün nev'i mahiyetinde ihtilâf etmişlerdir. Şu halde bendeniz bir noktayı hatırlatıyorum. Heyeti Muhteremeniz bunu hallederse, mesele de tamamiyle halledilmiş olur ve meydana çıkar. Bir cinayet mahkemesinde dört âza ile bir Reis; bir caniyi muhakeme ettiği zaman mücrimiyetinde ekseriyeti sülüsanı ârayı aramak lâzımgelir. Mücrimiyetinde ekseriyeti sülüsanı âra husule gelmezse, o adamın ademimesuliyetine veya beraatine karar verilir. Şimdi yedi kişiden ibaret bulunan encümen âzası, bunu müzakere ederken, dördü fer'an zimethaliyetinde değil, aslen failiyetinde; üçü de fer'an zimethaliyetinde müttefik kalmış. Faili asli olmak üzere idam kararının tasdikine tarafdar olan dört refikimizin burada ekseriyeti sülüsanı ârayı teşkil edememiş olmalarına binaen, fer'an zimethaliyeti kabul etmek suretiyle bunun idamının on beş seneye tahviline Meclisi Âli karar verecek olursa mesele de isabet etmiş olur ve ilerde ve bu suretle bu adam da belki hizmet etmiş olur. Meclis bu noktayı düşünmeli.

DURAK B. (Erzurum) — Efendiler, bendeniz bu hususta iki kısa söz söyliyeceğim. Birisi kendimi vebalden, diğeri de arkadaşlarımı kendim gibi vebalden kurtarabilirsem, kendimi bahtiyar bilirim. Efendiler, burada bir hüküm vereceksiniz; o da telâfisi gayrikabil bir idam hükmüdür. Ne anladık? Neyi veriyoruz? Efendiler günahtır, yazıktır, telâfisi gayrimümkün bir şey karşısında bulunuyoruz. Bizim bir Adliye Encümenimiz var. Adliye Encümeni, bu adamın, ekseriyetle bir kısmı idamına, bir kısmı da ekalliyetle on beş sene küreğe veyahut daha ekalli bir surette tecziyesine karar veriyor. Her halde Adliye Encümeninde bulunan arkadaşlarımız da hiçbir vakitte vicdanlarına ufak bir leke kondurmak ve millete zarar etmek istemezler. Evrakı günlerce okudukları halde, onlar

arasında bile ihtilâf mevcuttur. Biz ise evrakı okumadan niçin yok yere, bilmediğimiz bir şeye ellerimizi neden kaldıracağız? Ben bunu kabul etmiyorum ve ben bu vebale girmiyorum. Tarih bunları yazsın. Büyük Millet Meclisi böyle veballere giremez. Binaenaleyh hâkimler daima mücrimin lehine karar alırlar ki, bu, doğrudur ve bu bir kaidei umumiyedir. Size böyle bir hüküm gelirse siz de böyle bir şeyin lehine hükmediniz ve sizin de böyle yapmanız lâzımdır.

HAFIZ MEHMED B. (Trabzon) — Efendim, biz bu evrakı encümende tetkik ederken ikiye ayrıldık. Biz üç kişi bunun fer'an zimethal olduğuna kail olduk. Sebebi şudur: Bizim noktai nazarımıza göre böyle isyan vakayiinde âmil olanlar, faili asli olanlar beş on kişiye munhasırdır. Mütebakisi kör aletten ibarettir. İsyan bastırıldığı anda hükümet yaptığı tahkikatla tabii faili aslileri derhal bulmuş ve mahkûm etmiş, eğer isyandan mukaddem âmili hakikiler meyanında bulunup tertibatı lâzime ile meşgul olmuş, teşkilât yapmış ve bunun başına bizzat geçmiş ve isyanın ikamda hem fail; hem âmil olmuş yolunda delâili katiye görmedikçe hiçbir vakitte buna faili asli demek doğru değildir. Bu adamın dahi kablelisyan asilerin başında bulunmak şartiyle yani âmili hakikiler meyanında bulunarak veyahut fer'an zimethal olanlarla beraber isyanın vukua getirilmesi için fer'an zimethal olmak suretiyle dahi fail olduğu sabit değildir. Yalnız vukuattan sonra bu adam bâzı mahallerde görülmüş, fakat münferit vakalar hakkında tek, tek şahitler beyanı şahadet etmiş, yani bir vakayı iki şahit dahi beyan etmemiştir. Bir kere, demin arz ettiğim gibi isyandan mukaddem, isyanda alâkadar olduğu sabit olmadığı gibi, vukuattan sonra dahi bu adamın mütaaddit eşhas tarafından o fiilde failler meyanında görüldüğü sabit değildir. Daha doğrusu mütaaddit efalini, mütaaddit eşhas ayrı ayrı görmüştür. Encümen belki de bunun beraetine karar verirdi. Fakat mütaaddit efali fer'an zimethal olmak üzere mütaaddit şahitlerin ayrı ayrı görmesine, yani münferiden bir kişinin söylemesine, göre biz adama ancak fer'an zimethal diyebildik. Faili hakiki demeye dilimiz varmadı. Mesele budur. Bu itibarla bu adama dense dense ancak fer'an zimethal denebilir. Faili asli denemez ve meselenin hakikati bundan ibarettir. (Müzakere kâfi sesleri).

EMİR Pş. (Sivas) — Efendiler, hiyaneti vataniyeye ait muhakemat evrakının Encümeni Adliyeye tevdi suretiyle tetkikatı neticesinde ne yapılacaktır? Bunun hakkında Heyeti Umumiyede birkaç defa bu mesele hakkında müzakere cereyan etmiştir, zannederim. Encümeni Adliyenin mazbatasını tasdik veyahut red hakkında Heyeti Aliyeniz her zaman için bir karar ittihaz etmek salâhiyetini haizsiniz. İçimizden encümeni ayırmaktan maksat, encümene bu işi tevdi etmekten maksat, zannederim ki, Meclisi Âlinizi fazla işgal etmemek içindir. Bunların ayrı ayrı ilâmatının tetkikine Meclisi Âlinizin vakti müsaidolmadığı için bunları tetkik sadedinde bir heyet ayrılsın, dediler ve bu işler Adliye Encümenine tevdi edildi. Şimdi bunun için bu Meclisteki müzakere cereyan etmiştir. Nihayet Heyeti Celileniz, Adliye Encümeninin mazbatasında tereddüdettiği bir mesele varsa, o zaman esbabı hükmiye okunsun, kıraat edilsin ve ona göre hüküm verilsin. Demişti. Şimdi yine bakıyorum ki, bu idam hükmüdür. İlâmın okunması icabeder, ve bu mesele böyledir, öteki mesele şöyledir, diye yeniden ilâmını okutmak suretiyle müzakere açmak bendenizce doğru gibi gelmiyor. Heyeti Celileniz hangi meselede şüphe ve tereddüdedecek olursa onun ilâmını okutmak ve tetkik ettirmek salâhiyetini haizdir. Her ilâmın burada okunması, Encümeni Adliye mazbatasına bir emniyetsizlik teşkil etmez, Heyeti Celile her halde istediği ilâmı tetkik eder ve kanaat ettiğini Adliye Encümeninin mazbatasına göre tasdik eder. Zannedersem evvelce böyle bir esas kabul edilmiştir. Binaenaleyh, bu meseleyi de aynı surette tetkik buyurmalıdır. Mademki, Adliye Encümeni âzayi muhteremeleri arasında ihtilâf vardır, bu ilâmın Heyeti Umumiyede tetkiki lâzımdır, binaenaleyh, bu ilâm okunmalı ve ondan sonra doğrudan doğruya söz söyliyebilenler söylesin. (Müzakere kâfi, sesleri)

REİS — Efendim, müsaade buyurunuz. Müzakerenin kifayetini reye koyacağım. Fakat Bitlis Mebusu Yusuf Ziya Beyle 15 refikinin bir takriri var. İdam hükümlerinin tâyini esami ile reye vaz'ını teklif ediyorlar. Yalnız sahibi takrirden bir şey soracağım. Burada idam hüküm-

lerinin tâyini esami ile reye vaz'ını teklif ederiz, diyorsunuz.

Bununla, alelıtlak, bütün idamları mı muradediyorsunuz?

YUSUF ZİYA B. (Bitlis) — Evet bütün idamları.

REİS — Öyle ise Nizamnamei Dahilîye ilâve etmek lâzımgelir.

YUSUF ZİYA B. (Bitlis) — Efendim, yalnız bu mesele içindir.

REİS — O halde bunu tâyini esami ile reye koyacağız, efendim.

ADLİYE VEKİLİ REFİK ŞEVKET B. (Saruhan) — Reis Bey müsaade buyururlar mı?

REİS — Buyurun, efendim.

ADLİYE VEKİLİ REFİK ŞEVKT B. (Saruhan) — Efendim, mevzuubahsolan mesele, işbu ilâmın ihtiva ettiği cezanın şiddet ve hiffetinde değil, kanunun muvafık bir surette tatbik edilip edilmediğini anlamak ve edilmediği takdirde haiz olduğumuz salâhiyete binaen lâzımgelen muameleyi yapmak lâzımdır. Rica ederim âharın hakkını ihlâli müeddi olacağına nazaran alelımiyya malûmatı iptidaiye bile hâsıl etmeksizin, hüküm vermek, hukuk noktai nazarından gayrikabili tecvizdir. Onun için birkaç arkadaşımın rica ettiği gibi bu mazbata okunmalıdır. Okunduktan sonra Adliye Encümeninin ihtilâf ettiği nokta, failî asli olmasiyle fer'an zimethal olmasıdır. Binaenaleyh bu noktaların ikisinden birisini tercih etmek bize aittir. Onun için bendeniz mazbata reye konmazdan evvel malûmat hâsıl etmeliyiz diyorum. Mümkün ise evvelâ fıkrai hükmiye okunmalı, o da kanaat bahşolmazsa bir hak mevzuubahistir. Bütün ilâmı okuyalım.

REİS — Efendim, birçok arkadaşlar bu fıkrai hükmiyenin okunmasını arzu ediyorlar. Fıkrai hükmiyenin okunmasını kabul edenler lûtfen el kaldırsın. (Gürültüler) Kabul edilmiştir.

Fıkrai hükmiye

İcabı keyfiyet ledelmüzakere : Maznunaleyhimadan Konya'nın Sungur Mahallesinde mütevellit ve mukim 301 tevellütlü Ceviroğullarından 23 Mart 1337 tarihinde derdest ve tevkif edilen Ragıb bin Hacı Mustafa her ne kadar külliyen inkârı cürüm eyliyorsa da vakaî isyaniye esnasında maiyetinde 20 - 30 müsellâh eşhas bulunduğu halde sokaklarda dolaşarak, halkı isyana teşvik ve silâh arama bahanesiyle birtakım hanelere girip tehdit ve yağmakârlıkta bulunmakla beraber, dairei hükümette dâhi mütekait Kaymakam İsmail Hakkı Beye tabanca teşhir ve Kaşıkçı Zade Mehmed Efendiyi ölümle tahvif eyledikten başka, bâzı polis memurlariyle zâbitanı tahtellıfız Pir Mehmed Paşa tekkesine götürüp birtakım ezâ ve işkence ile tahkir ve tevkif eylediği, kendisinin usat tarafından cebren Ali Bey Höyüğü karyesinden Karaarslan karyesine kadar getirildiği halde, oradan firar ettiği yolunda tevilen vukubulan ikrarı ve merkumu, Hükümeti iskata çalışan usat meyanında gördüğü, şahit iki numaralı Faik Efendi ve dairei Hükümetin usat eline geçtiği gün makamı vilâyeti işgal eden Mustafa Remzi ve Delibaşı ile hali temasta bulunarak isyanın en mühim âmillerinden olduğu belediye müfettiş muavini Kaymakamzade Mehmed ve hükümet müdafiinine karşı istimali silâh derek, memurini zabıtayı darp ve silâhını ahiz eylediği 32 numaralı polis Raşid Efendi ve merkumu usata ekmek sevk ederken, gördüğü Konya'lı Mehmed Alizade Faik Efendinin ve hükümetin teslimi esnasında müsellehan hükümet önünde dolaştığı, 35 numaralı polis İbrahim Efendi ve sandıklarla ahaliye cephane taşıttığı, güherçile fabrikasında müstahdem Ali Efendi ve iki araba cephaneyi Alibey köyüne götürdüğü, Dolap Battallar mahallesinde bakkal Abdürrahimzade Hacı Mehmed Efendi ve vakanın birinci günü refakatında on beş, yirmi usat ile Pir Mehmed Paşanın bir kapısından girip öbür kapısından çıktığı, ve Kaşıkçı Şükrü Efendinin silâh satıyormuş bize de versin dediğini, Manisa'lı Hakkıoğlu Ali Efendi ve vakadan on gün evvel ekmekçi Tırısoğlu Kâmil'e hitaben hükümeti hazırayı devirip idareyi elimize alacağız yollu idarei kelâm eylediği Hilâliahmer kâtibi Hüseyin Hüsnü Efendi ve kezalik merkum Ragıb'ın elinde bir kılınç bulunduğu halde 20 - 30 kadar müsellâh usatın kumandanlığı vazifesini deruhde ederek, Pir Mehmedpaşa tekkesinin kapısını cebren açtırıp içeriye girdiğini, Manisa'lı Hüseyin ile Ahmed ve müştekilerden Kaşıkçının Mehmed Efendinin hanesine başında üç beş müsellâh eş-

has ile cebren bidduhul silâh ve fişek aldığı ve bir binbaşının cebren kapısını kırıp hanesine girerek, eşyasını yağma eylediği, Eğinli Alioğlu Mehmed Efendi taraflarından maalkasam ve aleddderecat ihbar ve şahadet olunması ve ledettahharri ahırlarında mağsup eşyadan bir kısmının zuhur etmesi akabi vakada irtikâbı firarla Karaman kasabasına merbut Aladağ nahiyesinde derdest edilmesi ve müştekilerin hasran ve hasra vukubulan şikâyatı ve zabıt varakaları münderecatı ve bunları müeyyit olarak şuhudu saire tarafından edayı şahadette bulunulması gibi içtima eden delâil ve berahini katiye ile mertebei subuta vâsıl ve elhasıl işbu delâile karşı maznunu merkumun bilcümle müdafaat ve tevilâtı gayrivarid ve batıl olduğundan ve tafsilâtı mepsutaya nazaran kendisinin vakanın mürettip ve en mühim âmillerinden olup başına topladığı 20 - 30 müsellâh usatın sergerdesi vazifesini deruhde etmiş olmasına nazaran, hareketi vâkıası hiyaneti Vataniye Kanununun ikinci maddesinin birinci fıkrasına muvafık görüldüğünden berveçhi talep ve iddia, müdafaatının reddiyle fıkrai mezkûre hükmüne tevfikan (salben idam) edilmek suretiyle icrayi mücazatına ve diğer maznun Âmil'in vakada aslen ve fer'an zimethal bulunduğuna delâlet eder, edille ve emaresinin fıkdanına mebni anın da beraetine ve sebebi âhara mebni mevkuf olmadığı takdirde sebilinin tahliyesine ve 170 kuruş masarifi muhakemenin Ragıb'dan tahsiline, Ragıb hakkında ittifak, Âmil hakkında ekseriyetle karar verilerek müddeiumumi bey ve merkuman hazır oldukları halde metni kanun canibi riyasetten bilkırae usulü tefhim alenen icra kılındı.

5 Haziran 1337

Reis

Âmil'in vakanın ikinci günü rüesayı usattan bulunan Delibaşı'nın köyü olan Alibey köyü karyesine gittiği kendi oğlu tarafından yüzüne karşı isyan ve kendisinin de beş on gün sonra gittiğini tevilen itiraf etmiş olmasına nazaran vakada fer'an zimethal bulunduğu hakkında kanaati takdiriye mevcut bulunmakla merkumun beraeti hakkındaki karara muhalifim.

Mehmed İhsan

Âza	Âza	Zazıt kâtibi
Sabit	Refet	Nüzhet

İşbu suret aslına muvafık olduğundan tasdik kılındı.

27 Temmuz 1337
Kâtip
Mehmed Sadık

MÜFİD Ef. (Kırşehir) — Reis Bey, encümen namına müsaade buyurunuz.

REİS — Buyurun, efendim.

MÜFİD Ef. (Kırşehir) — Efendim, fıkrai hükmiyesi huzuru âlinizde kıraat olunan şu ilâmda idama mahkûm edilen Ragıb hakkında Encümeni Adliyede lâzımgelen tetkikat ve hattâ olbaptaki ifadatı mazbuta birer birer okundu. Beyan olunan şuhudun ifadatı dahi ayrı ayrı okundu. Yalnız arkadaşlarımızdan fer'an zimethaliyet taraftarı olanların istinadettiği madde vakanın vukuundan on beş gün evvel «göreceksiniz ki, biz bu hükümeti iskat edeceğiz, başına geçeceğiz, bu millîcileri şöyle yapacağız, böyle yapacağız» dediğine dair gösterilen şahit Hüsnü efendi doğrudan doğruya bu sözleri kendisinin ağzından işitmeyip Fatma isminde bir kadının ağzından işittiğini söylemesine ve bu sözü söylemesine binaen o Fatma kadın celbedilerek Fatma ile Fatma'nın zevcinin bu adamla aralarında bir husumetleri olduğu anlaşılmasına binaen bu adam bu fiili Konya hâdisei isyaniyesinden on beş gün evvel tasavvur ve tasmim etmediğine taraftar oldular. Diğer arkadaşlarımız da diğer tadadolunan ceraimden dolayı meselâ müsellâhan 20 - 30 kişiyi gezdirmek, tekkeyi basmak, şunun, bunun evine girmek hükümeti basmak gibi efalden dolayı faili asli olduğuna hükmediyorlar. Heyeti muhterememize fer'an zimethal olduğuna taraftar olan arkadaşlardan Hafız Mehmed Beyefendi bir takrir veriyor. Ve diyor ki, o adamın hakkında verilen idam hükmünün ref'i beraetini mutazammındır. Beraet ettirilmektense hiç olmazsa bunun on beş seneye mahkûmiyetine dair bir karar veriniz. Bunu kabul buyurunuz efendim.

EMİN B. (Erzincan) — Efendim, ben kanunşinas olmamakla beraber evrakı hükmiye okunurken bir şey nazarı dikkatimi celbett. Yukardan aşağı şahitlerin esamisi okunurken, 25 numaradan mı, 40 numaradan mı başlıyarak yalnız po-

lislerin şahitliğinden bahsetti, sonra efendiler, (kadı ola dâvacı, muhzir dahi şahit) gibi geliyor. Sonra bir şey daha nazarı dikkatimi celbetti. O da bir vakayı bir iki şahit birden görmüş değil; (41) numaralı polis falan yerde görmüş, (42) numaralı da falan yerde görmüş. Aynı vaka değil, ayrı ayrı olarak, hep birer şahit gösterilerek hüküm verilmiştir. Binaenaleyh hükmün ref'i icabeder zannederim. Hükmün ref'ine karar verilmesini rica ederim.

EMİR Pş. (Sivas) — Efendiler; bu kadar vukuatı işlemiş, falan şahit böyle demiş. Şahit vâhid hükmünde kalmış diye hüküm refedilemez. Hiyaneti Vataniye Kanunu henüz refedilmedi. Kanunun ahkâmı bakidir. Bu kanunun ahkâmı baki kaldıkça bu adamın cezasının tahfifi yolu karar ittihaz etmek doğru değildir. Eğer bu adamın tahfifi cezası veyahut affı müstelzim ise kanunun ahkâmını icra etmeli, idam hükmü refedildikten sonra bu adamı affetmeli. Kanunun ahkâmını ihlâl etmekte mâna yoktur.

TEVFİK RÜŞDÜ B. (Menteşe) — Arkadaşlar, bendeniz adlî noktai nazardan değil, buraya taallûk eden bir haleti ruhiye itibariyle, mütalâamı arz edeceğim. O da şu ki; mevzuubahsolan Ragıb'ın mensubolduğu sınıf ve tahsil itibariyle bir fikri siyasiyi takibedebilecek ve bir maksadı bizzat icat ve tervicedecek bir seviyede bir şahsiyet olmadığı anlaşılıyor. (Delibaşı da öyle sesleri) Rica ederim dinliyelim. Ragıb'ın burada hakkı vardır. Binaenaleyh İstanbul'dan gelen o cereyanlar sebebiyle ve birçok aldananlar arasında bunun da bulunmuş olması kuvvetle vârittir. Vakai isyaniyeyi mütaakıp bu zat muhakeme altına alınmış ve hüküm icra edilmiş bulunsaydı bunu sırf tedhiş mânasiyle tefsir edebilirdim. Ancak bugün o vaka geçmiş. Bugün birçok nadimler kendilerinin nasıl hainler tarafından aldatılmış olduklarını anlamışlar ve belki o nadimler ve iğfal edilenler meyanında bu zatın da olması lâzımgelir. Binaenaleyh Konya her vakitten ziyade bütün kuvvetiyle Büyük Millet Meclisi etrafında, büyük bir surette toplanmış ve bundan dolayı hiçbir vaka zuhur etmemiş olduğundan bugün bu zatın idam olunmasına taraftar değilim.

CELÂLEDDİN ARİF B. (Erzurum) — Efendim, idam hükmünün ne kadar elîm bir hüküm olduğunu bendeniz de tasdik ederim. Adliye Encümenine bu hususta varidolan bütün evrakta idam hükmünü gördüğüm zamanda - arkadaşlarımı temin ederim ki - evrakı yegân yegân okumadan ve kanaati vicdaniye hâsıl etmeden idam hakkında imzamı veremem. Bu Ragıb'ın evrakı Adliye Encümeninde bütün rüfekanın elinden geçmiştir. Hepimiz yegân yegân okuduk, şahitleri dinledik, ekalliyetin fikri - ki bendeniz de o taraftanım - bu adamın faili asli olabilmesi için işe mübaşeret edebilenler veyahut işi tertibedenler meyanında bulunması lâzımdır. Bu adamın yani Ragıb'ın bunlar meyanında olduğuna biz üç arkadaş kanaati vicdaniye hâsıl edemedik. Mevcudolan şahitlerin ifadatını da birer birer okuduk. Her biri bir vakadan bahsediyor, aynı vakadan bahseden iki şahide rastgelmedik.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Yozgad) — Böyle vakalarda olamaz.

CELÂLEDDİN ARİF B. (Devamla) — Zatıâliniz de benim mevkiimde olmuş olsaydınız siz de benim gibi düşünürdünüz. Bu suretle ve bahusus en ziyade zihnimizi tırmalıyan bir mesele olmuştu ki; Ragıb'ın, Fatma kadın namında birisine Hükümeti ele alacaklarından bahsetmesindir. Tabiîdir ki, böyle bir söz vakanın hudusundan birkaç gün evvelisi Ragıb tarafından söylenmiş olsaydı biz Ragıb'ın failli asliler meyanında olduğuna kanaat getirecektik. Fatma kadının o ifadatı meyanında böyle bir şey görmedik ve Fatma kadın böyle bir şey söylemediğinden de bahsediyor. Şu halde birtakım vukuat husule gelmiştir. Bunun üzerine fer'an zimethaliyetine karar verdik ve ekseriyeti maattessüf teşkil edemedik. Şimdi idam fıkrai hükmiyesi okunmuştur. Eğer bu da vicdani âlinizi tatmine kâfi gelmiyorsa evrak, yegân yegân, şahitlerin ifadeleriyle birlikte okunsun, zannederim, Meclisi Âliniz de bizim tarafımıza iltihak edecektir efendim.

MUSTAFA KEMAL B. (Ertuğrul) — Bendeniz de Celâleddin Arif Bey biraderimizin mütalâasına iştirak ediyorum. Bu Ragıb'ın bilfiil harekâtı isyaniyede methaldar olduğu anlaşılmadığından, yalnız isyan esnasında veyahut isyandan sonra birtakım ceraim yaptığı anlaşıldığından bunun fer'an zimethal addiyle on veyahut on beş seneye

mahkûmiyetine karar verilmesini teklif ediyorum.

REİS — Efendim, bu mazbataya dair iki takrir var. Bu takrirlerden ikisi de aynı mealdedir. Birisi Trabzon Mebusu Hafız Mehmed Beyin diğeri de Kütahya Mebusu Ragıb Beyindir.

Riyaseti Celileye

Ragıb hakkındaki hükmün fer'an zimethaliyete tahvili ile on beş sene küreğe mahkûm edilmesini teklif ederim.

Trabzon
Hafız Mehmed

Riyaseti Celileye

Merkum Ragıb'ın faili asli olduğu anlaşılmakta ise de delâilin kâfi derecede kuvvetli olmamasına binaen hükmü idamının affı ile on beş sene küreğe tahviline karar verilmesini teklif eylerim.

Kütahya
M. Ragıb

REİS — Efendim, bu iki takriri reyinize vaz'edeceğim. İkisinin arasında fark var, ikisi de aynı mealde değildir. Onun için reyinize ayrı ayrı arz edeceğim. Mazbatayı reye koyarken tâyini esami ile koyacağım.

ŞEREF B. (Edirne) — Bu takrir üzerine mütalâam vardır. Ragıb Beyin takriri üzerine? Malûmuâliniz Teşkilâtı Esasiye Kanunu mucibince bütün hukuku hükümdariye ve iradei milliyeye hâkim olan Meclisi Âlinizdir. Hakkı hükümdari Meclisindir ve takrir gayet muvafıktır. Öteden beri cereyan ettiği veçhile bir cürüm makamı hükümdariye arz olunduğu vakitte hükümdar cürmü affeder, sonra cezayı tahfif eder. Şimdi; mevkii müzakereye koyacağımız olan ve burada vâridolan bir şey varsa o da, fer'an zimethal olarak mahkûmiyeti hakkındaki şeyden de bu adam istisna edilmiş oluyor. Çünkü bu adamın Konya vakai isyaniyesinde methaldar olduğu anlaşılıyor.

ZİYA HURŞİD B. (Lâzistan) — Fakat netice anlaşılıyor.

ŞEREF B. (Devamla) — Arkadaşlar dâvayi millide muvaffak olmak için yekdiğerimizin kanaatine hürmet edelim. Bu, böyledir. Onun için Meclisi Âliniz tensip buyurursa bu adamın idam hükmünü affetmeli. Ondan sonra hükmün tahfifi lâzımgelir. Ve o idama mahkûm olmuş addedilir, efendim.

HAFIZ MEHMED B. (Trabzon) — Efendiler; af kelimesi hükmün sudurundan sonra yazılabilir. Yani bunun idama mahkûmiyetini evvelâ Meclisi Âli tasdik edecek, ondan sonra affedip hükmü refedecek ve on beş sene bırakacaktır. Halbuki henüz biz o meseleyi müzakere halinde değiliz. Evvel emirde iki mesele vardır. Ya bu adam faili aslidir veyahut fer'an zimethaldir. Bizim noktai nazarımız, takriri acizanemde de arz ettiğim veçhile, şahitlerin herbiri ayrı ayrı vakaya şahitlik ediyorlar. Ve sonra yine mahkemenin istinadettiği delâilden bir şahit - ki, bu şahidin söylemiş olduğu ve isnadettiği sözleri inkâr etmiştir - onun atfettiği kadın inkâr etmiştir, burada adeta Konya Bidayet Mahkemesi az da hissine kapılmıştır. Mahakimin hisle değil, vicdanla, kanun ile hükmetmesi icabeder. Burada mahkeme biraz da hissiyatına tâbi olmuştur. Efendiler, esasen böyle isyan olan yerlerde icra kılınan muhakemelerde hâkimler hissiyattan kurtulamazlar. Onun için şu vakayii münferideye tek tek adamların şahitlik ettiğine nazaran, bir idam hükmünü tasdik etmek Meclisi Âlice doğru bir şey değildir, zannederim. Fer'an zimethal olduğu halde on beş sene küreğe mahkûmiyeti icabeder. Heyeti Âliye evvel emirde bunu mevkii müzakereye koyar. (Müzakere kâfi, sesleri)

REİS — Tam takrirleri reye koyacağım sırada birçok arkadaşlarım söz istiyorlar.

EMİR Pş. (Sivas) — Efendim, şahitlerin şahadetiyle bunun mahkûm edilmesi lâzımgelmiyorsa ne fer'an, ne de aslen mahkûm edilmesi lâzımgelmez. Kanunu muhafazaten hükmü idam tasdik edilmeli, bilâhara affetmek Meclisin salâhiyeti dâhilindedir.

REİS — Bu takrirleri reyi âlinize vaz'edeceğim. Ne karar verirseniz öyle hareket olunur. Hafız Mehmed Beyin takriri okunacak :

Riyaseti Celileye

Ragıb hakkındaki hükmün fer'an zimethaliyete tahviliyle on beş sene küreğe mahkûm edilmesini teklif eylerim. (Kabul, sesleri)

Hafız Mehmed

REİS — Bu takriri kabul edenler lûtfen el kaldırsın. Kabul etmiyenler lûtfen el kaldırsın. Takrir kabul edilmiştir.

7. — Hiyaneti vataniyeden idama mahkûm Konya'nın Dedemoğlu mahallesinden Hüseyin hakkındaki evrakın gönderildiğine dair Adliye Vekâleti tezkeresi ve Adliye Encümeni mazbatası

REİS — Konya'nın Dedemoğlu Karyesinden Hüseyin ile Mehmed hakkındaki hükmün tasdikine dair Adliye Encümeni mazbatası vardır.

Adliye Encümeni mazbatası

Konya'nın Dedemoğlu karyesinden Bekirinoğlu Hüseyin ile biraderi Mehmedin Konya hâdisei isyaniyesine iştirakleri hasebiyle Konya Bidayet Mehkemesinde icra kılınan muhakemeleri neticesinde Hüseyinin faili asli olmak dolayısiyle salben idamına ve biraderi Mehmedin beraetine dair verilen hüküm evrakı Meclisi Umumiden encümenimize tevdi buyurulmakla evrakı mezkûre tetkik ve mütalâa olundu. Merkumandan Hüseyinin hâdisei isyaniyeye iştirak ettiği cereyanı tahkikat ve istima kılınan şuhudun ifadat ve zâbıt varakası münderecatiyle sâbit olmuş isede merkumun Hükümeti iskat eder yolunda birgûna müşarekette bulunmadığı ve hâdisenin birinci günü karyesinde bulunup ikinci günü iştirak ettiği ve birgûna katil ve yağmagerlik gibi bir fiile içtisarına delâlet eder fiil ve hareketi meşhut olmadığı ve ancak vakanın ikinci günü âsilerle birlikte görüldüğü cihetle tatbik edilen idam kararında isabetli kanuniye mevcudolmadığından hükmü mezkûrun ref'i ile Hiyaneti Vataniye Kanununun ikinci maddesinin ikinci fıkrasının ve ceza kanununun 45 ve 46 ncı maddeleri delâletiyle fer'an zimethal olmak üzere on beş sene kürek cezasiyle mahkûmiyetine encümenimizce ekseriyetle karar verilmiş olmakla berayi tasdik Heyeti Umumiyeye arz olunur.

Adliye Encümeni Reisi	Mazbata M.
Erzurum	Canik
Celâleddin Ârif	Hini imzada bulunmadığı
Kâtip	Âza
Niğde	Kırşehir
Mustafa Hilmi	Müfid
Âza	Âza
Trabzon	Biga
Hafız Mermed	Hamid
Âza	Âza
Siird	İçel
Mustafa Sabri	Ali Sabri

NAFİZ B. (Canik) — Efendim, bu mazbatada biraz evvel Meclisi Âlide müzakere edilen Ragıb hakkındaki hüküm aynıdır. Yani hemen hemen aynı kuvvetle şahadetle mahallindeki bidayet mahkemesinde idama mahkûm edilmiştir. Adliye Encümeninin bu hususstaki ârası deminki kararın hemen hemen aksidir. Yani Adliye Encümeni biraz evvelkinde yedi âzasiyle içtima etmiş dört âzasiyle hüküm vermiştir. Bunda ise dört âza fer'an zimethal olduğuna taraftar olmuş ve üç âza da idam kararına rey vermiştir. Bunu da yine deminki hüküm ve kaçar vechile Heyeti Celilenizin takdirine bırakıyoruz. Evrakı hükmiye tekrar okunur, Heyeti Celile hükmünü verir. Mazbatadan başka bir şey yoktur.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Yozgad) — Sizin mevkiiniz ne olur?

REİS — Efendim başka söz istiyen var mı? Mazbatayı reyi Âlinize vaz'ediyorum. Adliye Encümeni mazbatasını kabul edenler lûtfen el kaldırsın. Kabul edilmiştir.

2. — Yozgad Mebusu Süleyman Sırrı Beyin, Yozgad isyanı müşevvikleri hakkında yeniden tahkikat icrasiyle faili aslilerinin İstiklâl Mahkemesine teslim edilmelerine dair takriri

REİS — Efendim, Yozgad Mebusu Süleyman Sırrı Beyin, Yozgad isyanı failleri hakkındaki takriri okunacak.

Riyaseti Celileye

Gaye ve maksadı milliyi takdis ile bu Meclisi Âli için ilk intihap icra ve âzasını en evvel izam eden ve müdafaai vatan uğrunda isari hunu şahamet etmekte bulunan mübeccel ordunun safları arasında ve Sakarya, İnönü muharebelerinde yüzlerce şehit vererek bu uğurda hiçbir fedakârlıktan geri durmıyan ve kanaat ve mesleki şahsiyeleri dolayısiyle umumunun nazarı nefretini celbetmiş Çapanoğlularının değil isyanlarında, diğer hususatta bile isirlerine ittibaı kendileri için zül addeden dairei intihabiyem ahalisi nazarı millette asiler mevkiine düşmüş ve o zavallı mâsum halk âtinin tarihinde lekeli bir sayfa işgaline namzet bulunmuştur.

İşte bu noktayı idrak ve tarihine karşı tebrieyi zimmeti kendileri için hayat ve haysiyet meselesi telâkki eden halk defaatle gerek Meclis Riyasetine ve gerek vekâleti aidesine müracaat ve bir heyeti tahkikıyenin izamını talebetmiş oldukları halde maalesef aldıran olmamıştır. Her tarafta yer yer zuhur eden isyan ve iğtişaşatın esbab ve sevaiki hakkında tahkikat icra ve faillerini tecziye hususunda Meclisi Âlice az ve çok alâka gösterildiği halde Çapanoğulları isyanına karşı adeta lâkayt kalınmış ve sanki Yozgad ve havalisi eczayı memalikten ve sekenesi evlâdı vatandan değilmiş gibi hiçkimseden bir şey sorulmamış ve Ankara İstiklâl Mahkemesine vâkı müracaatımız dâhi semeradar olmamıştır. Cenabıhakkın lûtuf ve tevfiki ve milletin tecelliyatı azim ve celâdetiyle kurulan bu Meclisi Âli ve hükümetine İngilizlerin tesvilât ve onların mürevvici âmâli olan hükümeti menhusei Feridiyenin hasbel merbutiye talimatı neticesi olarak ilânı isyan ve memleket haricinde hilâfet ordusu namı altında istishap ettikleri birtakım hırsız ve eşkiya ile Yozgad kasabasını ve havalisini işgal ve bununla beraber Akdağ, Sorgun, Alaca ahalisini nampareye muhtaç bırakan ve Zile gibi ticaretgâh bir kasabayı kül yığını haline getiren ve cephede düşman karşısında vatanı müdafaa eden bir kısım kuvvetin isyanın teskini için geri alınarak cephenin zayıf bırakılması yüzünden Bursa'yı, o mukaddes şehri düşmanın payı istilâsında bırakan ve banii Saltanat Osman Gazi Hazretlerinin kabri münevverlerinde Venizelos'un oğluna fotoğraf aldırtan ve bu sebeplerle milletin yegâne mesnedi halâs ve istiklâli olan şu kürsii muallâyı Riyaseti puşidei siyahı matemle setre bâdi olan havenenin daha ziyade yaşamalarına artık milletin tahammülü kalmamıştır.

Binaenaleyh serian beş zattan mürekkep bir heyetin intihap ve izamiyle Ankara vilâyeti Yozgad Mutasarrıflığı ve Sivas Kolordu Kumandanlığı makamlariyle Amasya İstiklâl Mahkemesi nezdinde mevcut bilcümle vesaik ve kuyudun celbi ve bu bapta tahkikatı amika icrasiyle isyana sebep ve isyanda âmil ve mürtekibi katil ve cinayet olanların haklarında hükmü kanun tatbik edilmek üzere istiklâl mahkemesine tevdi ve teslimlerini Meclisi Âlinin herbar vicdanı mâdelet ve nezahetten intizar ve istirham etmekte bulunan dairei intihabiyem namına arz ve rica eylerim efendim.

Yozgad Mebusu
Süleyman Sırrı

(Red sesleri)

SÜLEYMAN SIRRI B. (Yozgad) — Onu reddetmek için Çapanoğullariyle akraba olmak lâzımgelir.

Muhterem arkadaşlar, malûmuâliniz, iki sene evvel Çapanoğulları tarafından yapılan isyan üzerine bendeniz Meclis Riyasetinin müsaadeşiyle Yozgad'a gittim. Yolda ilk tesadüf ettiğim bir aşiret çadırında Çapanoğullarından gelmiş bir mektup gördüm. Diyor ki; olbaptaki iradei seniye ve fetvayı şerife mucibince Ankara'daki kongrecilerin - hâşa huzurunuzdan - o mel'un bilmem nelerin kahrına memur edildik.

Mamafih şurasını arz edeyim ki; öyle saikai cehaletle falanla isyanı ihdas etmiş değillerdir. Çıkardıkları isyan İstanbul'dan aldıkları talimat ve kendilerine verilen telkinat neticesidir. Bunun üzerine mektubun altında halife ordusu başkumandanı imzası bulunuyordu. Yarım saat kaldığımız bir yerde tesadüf ettiğim bir köylüden sual ettim. Daha biz Ankara'dan hareket ettiğimizde Çapanoğulları beş tane muhafız getirmiş, güzergâhta bizi tarassut etmiş ve mahfuzen yanlarına götürdüler. Hükümet kapattırılmış, diğer devair kapattırılmış ve Ziraat Bankasından elli bin lirayı almışlar; hapisanenin kapısını kırmışlar. (37) caniyi teslih etmişler. Askerî depoyu yağma ederek, bunlara silâh vermişler. Edib ile ilk mükâlememizde, siz gittiniz, Ankara'da hükümet tesis ettiniz. Halifeyi ve payitahtı unuttunuz. Binaenaleyh tabiî bu sizin yanınıza kalmıyacaktır dedi. Birtakım mükâleme ve muhavereden sonra, en sonra bizi tevkif ettiler.

Altı gün sonra Kuvayı Milliye geldi, yetişti. Malûmuâliniz takririmde arz ettiğim veçhile ufak, tefek isyanlar oldu. Tahkikat yapıldı. Yozgad hakkında katiyen bir şey söylenilmedi. Reis Paşa Hazretlerine sual ettim. Dedim Paşa Hazretleri, bunları ben işitiyorum ki, tecil edilmiş, effedilmiştir. Hayır af yoktur. Yalnız bunlar Aziziye'ye iltihak etmişlerdir. Aziziye ahalisi bize müracaat ediyorlar. Bunlara ihtiyaç vardır. Cephenin şu vaziyeti ve kuvvetin azlığına karşı bunları Aziziye'den almak demek bir de

Aziziye meselesi ihdas etmek demektir; binaenaleyh bunları bir müddet tecil etmek lâzımdır, diye cevap verdi. Bendeniz de bugüne kadar sükût ettim. Fakat şahsım itibariyle bendeniz bunların cezasız bırakılmasına taraftar değilim. Şu takririmi Makamı Riyasete bir hafta evvel takdim ettim. Bilâhara takririmi geri aldım. Şu yolda bir telgraf yazdım ki, vicdanımıza tevdi etmek suretiyle arz ediyorum:

Yozgad, Boğazlıyan, Akdağ Müdafaai Hukuk ve Belediye heyetlerine Çapanoğullarının isyanı yüzünden memleketimizin mâruz kaldığı hasaratı maddiyenin derecesi malûmuâlinizdir. Ancak bunun fevkinde telâfisi gayri kabil ika edilmiş bir zarar varsa o da haysiyeti memlekete sürülen isyan lekesi ve tarihî istikbalimize Yozgad isyanı namı altında mucibi şîn bir sayfanın ilâvesidir. Birincisinin telâfisi vatanın selâmet ve istiklâli millîmizin muhafazası ile kabildir. Hamden lillâh buna da muvaffakiyet hâsıl olmuştur. İkincisine gelince Meclisin kürsii muallâsından isyanın eşhası madudei malûmeye inhisarı ve ahalimizin nezahet ve masuniyetlerinin bir kere daha ilân ve ikrariyle haysiyeti memleket resmen iade ve zararı mânevii memleket de telâfi edilmiş olacaktır. Binaenaleyh memleketin hayatı içtimaiyei âtiyesinde matlubolan ahengin muhafaza ve beynel ahfat tahaddüs ve tevarüs edecek husumetin idamesi için hukuku şahsiye dâvası baki kalmak ve usattan şahsan ikaı katil ve cinayet etmiş olanlar teeziye edilmek üzere başta Edip ve Celâl Beyler oldukları halde diğerleri hakkında bir af istihsali hususundaki tasavvuratımın derecei isabetindeki mütalâatı saibelerinin müsaraaten işarı mütemennadır.

8 Teşrinisani 1337

Büyük Millet Meclisi Reisi Doktor Adnan Beyefendiye

C: 12 Teşrinisani 1337 şifreye.

Memleketimize, masum halkımıza isnadolunan vakai isyaniye lekesinin silinmesi muhakeme icrasiyle isyan müsebbip ve mürettiplerinin tecziyesine vâbestedir. Ahalimiz eşhası merkûmeye hâlâ münfail ve Hükümetin icraatına kemali istical ile muntazırdır. Usatı madudenin affı istihlâsı vatan hissiyle mütehassis ve pekçok metin olan Yozgad vatanperveranını mütessir ederek husumetin teşdidi temadisine sebebolacağı muhakak idüğünden aflarından sarfı nazar edilerek muhakemelerinin tesrii esbabının istikmali heyet kararıyle mâruzdur.

Müdafaai Hukuk ve Belediye Reisi Akif

Malûmuâliniz dairei intihabiyem bu gibi leke altında kalmayı ve tarihî istikbali lekedar olarak kalmayı katiyen istemiyor. Rica ederim. Bunlar ne diyor? Memleketimize bir heyet gönderiniz tahkik etsinler; memleket tarihen teskiye ediimiş olsun.

ŞEVKİ B. (İçel) — Hükümet orada isyan görmüyor.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Devamla) — Memleket her halde bunu istiyor. Gidip oradaki mahvedilen hanümanı, hepkedilen namusu, mahvedilen memleketi görmek lâzımdır. Yozgad eczayı memelikinizden değil midir? Yozgad sizin memleketiniz dâhilinde değil midir? Bursanın sukutuna sebebolan, cepheden onların isyanları dolayısiyle kuvvet alınarak üzerlerine gönderilmesi değil miydi? Düşman mühim bir cepheyi boş bularak, gelip Bursa'yı işgal etti. Bunları affetmek demek; (Kürsüdeki siyah örtüyü göstererek) şunu kaldırmamak demektir. Şunu kaldırmız, o vakit diyeceğim yoktur. Efendim, bendenizin mâruzatım ve dairei intihabiyemin de istirhamı; bir heyeti tahkikiye gönderilsin, tahkikat yapılsın. Memleketin masumiyeti sabit olsun diyorum. Meclisi Âli zannetmem ki, bunu diriğ etsin. Gidecek heyetin harcırahını da dairei intihabiyem verecektir. İşte senedi koynumdadır.

HÜSEYİN AVNİ B. (Erzurum) — Efendim, maatteessüf bâzı yerde hâdisat vukubuldu ve o zamana aitti. Bu, bir memlekete ait değildir. Hiç kimsenin Yozgad, Düzce hakkında suizannı yoktur.

Bu bâzı eşhas tarafından tertibedilmiş ve yapılmış Hükümet de vakit ve zamanında kuvvet göndermiş, herkesin cezasını vermiş ve oraya hüsnü nazarla bakmış bugün kimsenin fena fikir taşıdığı yoktur ki, beyin buyurduğu gibi bir heyet gönderilsin. Şayet cezasını görmemiş eşhas varsa Hükümete ihbar ederler...

SÜLEYMAN SIRRI B. (Yozgad) — Sorulmadı, efendim, sorulmadı.

HÜSEYİN AVNİ B. (Devamla) — Bunlar eşhastır. Haklarında takibat yapılmalı fakat bugün memleket halkından kimse suizan altın-

da bulunmamıştır ki... Onların her biri beriyüzzimmedir. Her memleket müsavidir. Hiç birbirinden katiyen farkı yoktur. Bâzı eşhas varsa onlar cezasını görürler. Buna artık tahammül yoktur, efendim, bu gibi şeyleri yeniden uyandırmak bunları kürsüden söylemek doğru değildir. (Bravo, yaşa, sesleri)

VEHBİ Ef. (Konya) — Her şeyin bekâsı iptidasından eshel denildiği gibi bidayeti teşekkülünde bâzı yerde anlamıyarak mâlum olan birçok hâdiseler zuhur etti. Bir senedir, diyebilirim. Ondan bu tarafa lehülhamd velminne, mucibi endişe ve keder hiçbir hal yoktur.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Yozgad) — Kayseriye giderken güzergâhına dikilenler, kimlerdi?

VEHBİ Ef. (Devamla) — Onlar bunlara kıyas değildir. Şu halde, Yozgad'da, Konya'da, şurada, burada bâzı zuhur eden münasebetsizliklere hitam verilmek ve onlar unutulmak lâzımdır, bütün millet kardeş olduğu halde bir gayeye sevk olunup ve o hedefi istihdaf ettiği bir zamanda bu gibi şeyleri yenilemek doğru değildir. Husumeti teceddetmek demektir. Ahali arasına dedikodu koymak demektir. Bununla, tekrar suiistimal, şunun bunun yekdiğeri aleyhinde birtakım tezvirat, tasniat ile meşgul olmasına sebebiyet vermekten başka bir şey olamaz. Unutulmuş, geçmiş bir hâdiseyi, bir fitneyi bugün tecdit mi, edeceksiniz? Rica ederim, Hüseyin Avni Beyin buyurduğu gibi biz; (Afallahu an maselef) demek zamanındayız; Efendiler, (Çok doğru, sesleri) bunların zamanı geçmiştir. Rica ederim bu gibi şeyleri yenilemiyelim.

NEŞET B. (İstanbul) — Sırrı Beyin Çapanoğlu demek istediği üç beş yüz senelik bir Türk ailesidir. Onlar bugün dileniyorlar. Acaba daha ne yaptırmak istiyorlar?

SÜLEYMAN SIRRI B. (Devamla) — Evet daha ziyade.

EMİR Pş. (Sivas) — Rica ederim, vukuat ve hâdisat bütün fecayii ile geçtikten sonra onun acısı da geçiyor. Meclisi Âlide de hakikaten öyle bir hal bulunduğunu görüyorum. Ve bendeniz de öyle düşünüyorum. Fakat Süleyman Beyin vermiş olduğu takrir Çapanoğulları'nın ahvalini tetkik hakkında bir heyetin gönderilmesini arzu ediyor. Bunu istiyor. Yozgad hâdisesi, Yozgad vukuatı, Yenihanı, Çorum'u, Maden'i alâkalandıran bir vukuat idi. Her yere heyet gönderirsiniz de şurada kulağımızın dibinde olan şu vukuatı görmek için niçin bir heyet göndermiyorsunuz? Anlayınız, zararı yok. Mesele tamamiyle tahakkuk etsin, ondan sonra ister affediniz, ister ceza verin. Ne yaparsanız yapınız. Lâkin neden hâlâ burada vukuat devam edip dururken, Heyeti Celileniz buna yabancı bir gözle bakıyorsunuz. Başka türlü propagandalar yaparlar. Diğerlerini tahkik ettiğiniz gibi bunu da kemali ehemmiyetle tahkik ediniz. Bir Heyeti Muhtereme gidip de bu vukuatı tetkik etsin şu Keskin'e, oraya varır varmaz, mesele karşımızda tavazzuh eder. Yani güçlük çekilmez. Hattâ devairi resmiyedeki kuyudat bile onları ispat edebilir. Failler affolunsunlar. Fakat fail midir, değil midir? Bunlar anlaşıldıktan sonra affedilmelidir. Demin dediğim gibi; kanun tepelenmemeli, kanunun ahkâmı infaz edildikten sonra affedebilirsiniz. Bu, Heyeti Celilenizin her vakit salâhiyeti dâhilindedir. Her bir yerde hiçbir şey olmuyor, yalnız o muhitte vukuat devam edip duruyor. Neden bunu aramıyorsunuz? Her halde buraya bir heyetin gitmesi lâzımdır efendim.

MÜFİD Ef. (Kırşehir) — Süleyman Sırrı Bey biraderimizin vermiş olduğu takrirden anladığım, Büyük Millet Meclisi Hükümetine karşı Yozgad ahalisi bir suizan altında olduğundan, bunlar hakkındaki suizannın izalesi talebolunmaktadır. Halbuki bendeniz hattâ bugün öyle diyorum ki; bu Millet Meclisi karşısında yalnız Anadolu'da olmayıp, Rumeli'de ve bilûmum kavuşmak istediğimiz memleketlerimizde dahi memleketin hiçbir ferdine suizan beslemiyoruz. Binaenaleyh bunların kâffesi bu Hükümete sadıktır, bu Hükümetle beraberdir. Artık bunları yeniden uyandırıp da yeniden ortaya atmaya lüzum yoktur. Bundan dolayı verilmesi lâzımgelen cezalar, mahkemelere gönderilerek verilmiştir ve Hükümet dahi mevcuttur. Binaenaleyh Süleyman Sırrı Bey biraderimizle Yozgad hakkındaki hüsnüzannıma Meclis de iştirak ediyor. Takririn reddini talebederiz.

REİS — Müzakereyi kâfi görenler lûtfen el kaldırsın. Müzakere kâfi görüldü.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Yozgad) — Bendeniz dairei intihabiyemin talebine binaen bir heyet gönderilmesini teklif ediyorum.

REİS — Sırrı Beyin takririni kabul edenler lûtfen el kaldırsın. Kabul edilmemiştir.

Efendim, Başkumandan Paşa Meclisi Âlinize izahat vermek için bir celsei hafiye akdini rica ediyor. Beş dakika teneffüsten sonra celsei hafiye akdedeceğiz.

(İkinci celse hafidir.)

T. B. M. M. Matbaası